

УДК: 378.22(494)=111(045)

ЛІЛІЯ БАРАНОВСЬКА, доктор педагогічних наук, професор
Національний авіаційний університет, МОН України
Адреса: пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03680, Україна
E-mail: liliya03.05@ukr.net

АЛЛА ЗАСЛУЖЕНА, викладач
Національний авіаційний університет, МОН України
Адреса: пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03680, Україна
E-mail: alla130373@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ КОНФЕДЕРАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена контент-аналізу особливостей підготовки бакалаврів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації. Виявлено, що особлива увага цій проблемі вітчизняними вченими не приділялась, оскільки особливості підготовки майбутніх учителів та викладачів іноземної мови у ВНЗ інших країн, зокрема Німеччини, США, Фінляндії, Мексики, Великобританії, Угорщини, Японії, є більш дослідженими.

Вивчення особливостей навчальних планів університетів Швейцарської Конфедерації в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу дозволило нам дійти висновку про те, що навчання студентів здійснюється на основі полікультурного, компетентнісного та комунікативного підходів.

Особливістю змісту підготовки бакалаврів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації є вивчення англійської мови у контексті загальної мовної картини світу, у її стилевому та діалектному значенні. Нами було з'ясовано, що комунікативний аспект вивчення бакалаврами англійської мови виявляється при опануванні змісту навчальних дисциплін «Дослідження соціолінгвістики» та «Соціофонетика»; англійська мова вивчається в контексті розуміння її як засобу взаємодії в умовах освітньої та культурної інтеграції народів світу і засобу конструктивного полілогу у Швейцарській Конфедерації.

Досвід швейцарських університетів може бути запозичений вітчизняними ВНЗ для формування полікультурної та комунікативної особистості майбутнього філолога.

Ключові слова: зміст підготовки, бакалавр з англійської мови та літератури, бакалаври-філологи, інтегрований фахівець, методологічні підходи, університет, Швейцарська Конфедерація.

ВСТУП

Сучасне європейське співтовариство вищої освіти та науки сформовано на основі принципу полікультурності. Його суть виявляється у тому, що зміст фахового навчання та майбутньої професійної діяльності випускників ВНЗ визначають загальнолюдські цінності. У такому середовищі мова повинна стати засобом інтеграції фахового інтелекту та високої духовності майбутніх спеціалістів.

Англійська мова є однією із міжнародних мов, поширеність якої сприяє досягненню розуміння на різних рівнях європейської та світової взаємодії. Водночас

вона може виконувати функцію сприяння внутрішній інтелектуальній інтеграції у країнах, де мовна політика реалізується посередництвом декількох державних мов, зокрема, у Швейцарській Конфедерації. Саме цим викликаний науковий інтерес до особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з англійської мови та літератури, зокрема бакалаврів-філологів, які навчаються в університетах цієї країни.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення особливостей змісту підготовки бакалаврів з англійської мови і літератури в університетах Швейцарської Конфедерації та обґрунтування можливостей використання позитивних аспектів швейцарського досвіду у ВНЗ України.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання підготовки майбутніх філологів у зарубіжних ВНЗ досліджували такі вчені: В. Базова (Німеччина) [1], В. Базуріна (Великобританія) [2], С. Гринюк (Фінляндія) [3], О. Жижко (Мексика) [4], М. Леврінц (Угорщина) [5], О. Озерська (Японія) [7], Л. Черній (США) [8]. Ними запропоновано шляхи імплементації досвіду цих країн у фахову підготовку спеціалістів з іноземної мови в університетах України. Л. Черток вивчала проблему післядипломної гуманітарної освіти Швейцарії [9]. Досвід університетів Швейцарської Конфедерації з підготовки фахівців з іноземної мови ще не достатньо вивчений, що зумовило наш науковий інтерес до цієї проблеми.

Основним методом дослідження проблеми підготовки бакалаврів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації є контент-аналіз навчальних планів, який дозволив виявити особливості організації навчального процесу з оволодіння студентами фахом, спрямованість цієї підготовки, її структуру, зміст і форми оцінювання навчальних досягнень студентів.

ВІКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проблема вдосконалення системи професійно-педагогічної підготовки є актуальною з огляду на підвищення вимог держави та ринку праці до фахівців, які є суб'єктами формування інтелектуального й духовного потенціалу Європи і світу. Від професіоналізму та педагогічної майстерності викладачів, учителів іноземної мови залежить ефективність підготовки конкурентоспроможного фахівця. Саме ця проблема актуалізується С. Гринюк: «У сучасних умовах здатність послуговуватися кількома іноземними мовами набуває нового змісту, тому в провідних країнах світу наразі відбувається трансформація поглядів на вивчення й викладання іноземних мов з метою забезпечення молоді необхідними вміннями для користування іноземними мовами у міжнародному бізнес-середовищі, на ринку праці...». «Вивчення мов упродовж життя є умовою подолання бар’єрів між націями. У цьому контексті сформована мовна компетентність особистості сприятиме успішному працевлаштуванню та розвитку кар’єри» [3, с. 4].

Л. Черток дослідила, що в сучасних умовах підготовка фахівця з англійської філології можлива на засадах компетентнісного підходу у поєднанні з принципом міжкультурної освіти, що спрямований на формування міжкультурної компетентності. За результатами дослідження Л. Черток, формування міжкультурної компетентності в результаті синергетичної взаємодії різних сформованих компетентностей можливе в рамках аспектів педагогіки міжкультурного спілкування. Автором обґрунтовано, що в гуманітарній освіті діалог культур (міжкультурний діалог) є системоутворювальним принципом і методом реалізації міжкультурного підходу в освіті [9, с. 14].

Освіта Швейцарської Конфедерації, на думку автора, може вважатися міжкультурною, оскільки вона визнає факт лінгвістичної та соціокультурної

різноманітності на рівні організації, навчальних планів та методів викладання [10, с. 54]. Л. Черток, аналізуючи зміни в системі підготовки вчителів у Швейцарії з 2000 р., які пов’язані з розробленим на національному рівні положенням про «Підготовку викладачів на засадах міжкультурного підходу» з обґрунтованими аспектами й умовами введення «Педагогіки міжкультурного спілкування» у систему швейцарської освіти, рекомендує для України впровадження міжкультурного підходу в програми підготовки викладачів через курс «Педагогіка міжкультурного спілкування», обов’язковість включення тематики цього курсу до програм інших дисциплін, серед яких «Методика викладання іноземних мов» [9, с. 10–12]. З огляду на зазначене вважаємо доцільним детальний аналіз реалізації принципу міжкультурного підходу в процесі підготовки філологів з іноземної (англійської) мови в університетах Швейцарської Конфедерації.

Нами встановлено, що у Швейцарській Конфедерації фахівців з англійської мови та літератури готують університети Базеля, Фрібурга, Женеви, Берна [6; 11]. Бакалаври оволодівають спеціальністю «Англійська мова та література». Назва спеціальності вказує на підготовку філолога (інтегрованого фахівця, спеціаліста з лінгвістики та літератури). Навчання у бакалавраті триває три роки. Можливість отримання диплома бакалавра визначається 180 кредитами ECTS, які нараховуються студентові протягом усього терміну успішного навчання в університеті.

Контент-аналіз навчальних дисциплін із підготовки бакалаврів у зазначених університетах дозволяє визначити основні змістові особливості спеціальності. У навчальному плані представлено перелік дисциплін власне лінгвістичної підготовки: «Вступ до лінгвістики», «Вступ до фонетики». Їхнє призначення – ознайомлення студентів із основами лінгвістики як науки про мову та з основами мовознавчого фаху; засадовими принципами фонетики – науки про звуковий склад мов, загальними закономірностями продукування звуків у мовах світу. Водночас приділяється увага характеристиці мови як соціального явища, виявленню впливу соціального фактора на її розвиток та обґрунтуванню її ролі у житті суспільства; визначеню значення мови у структурі діяльності представників влади, вибору ними стратегій мовної політики залежно від особливостей державного устрою країни, її етнічного складу («Мова та суспільство», «Мова та влада», «Мовна політика»).

Варто зауважити, що в українських ВНЗ, які готують фахівців з іноземної філології, дисципліни з таким змістом відсутні. Їх наявність у планах із підготовки філологів у Швейцарській Конфедерації, на нашу думку, може бути зумовлена унікальністю мовного середовища та особливостями мовної політики в державі, що можемо, зокрема, й аргументувати змістом навчального курсу «Мовна практика й ідеологія», який дозволяє з’ясувати причини фокусування на вивчені англійської мови у Швейцарській Конфедерації.

У процесі оволодіння фахом приділяється увага опануванню англійської мови в історичному ракурсі («Рання англійська мова», «Англійська історична фонологія», «Практична давня англійська мова») та дослідженю її сучасного стану («Сучасна англійська граматика»), що дозволяє пізнати мову як динамічне явище, з’ясувати чинники впливу на її розвиток, визначити причини різних мовних трансформацій.

Особливістю оволодіння фахом спеціаліста з англійської мови в бакалавраті університетів Швейцарської Конфедерації є вивчення англійської мови у контексті загальної мовної картини світу («Нові мови та нові діалекти») та в її вузькофункціональному значенні: стилевому та діалектному («Соціофонетика: актуальний аналіз різних мовних стилів», «Ірландська англійська»).

Зазначені навчальні дисципліни мають пізнавальне значення та є складовими когнітивного компонента змісту підготовки бакалавра. Незначною є кількість навчальних дисциплін практичного оволодіння англійською мовою. Однак одна з них чітко зорієнтована на активне оволодіння англійською мовою – «Мовна політика, практика та ідеологія: фокус на англійську мову у Швейцарії». Це, на нашу думку, аналог типового для підготовки вітчизняного філолога практикуму з мови, який у вітчизняних ВНЗ є наскрізною дисципліною філологічного факультету.

Комунікативний аспект вивчення бакалаврами англійської мови виявляється насамперед при опануванні змісту навчальних дисциплін «Дослідження соціолінгвістики», «Соціофонетика».

Узагальнюючи характеристику змісту лінгвістичної складової підготовки бакалаврів в університетах Швейцарської Конфедерації, констатуємо активне використання полікультурного підходу (англійська мова вивчається у контексті розуміння її як засобу взаємодії в умовах освітньої та культурної інтеграції народів світу й засобу конструктивної полілогії в державі), виховання ціннісного ставлення до культурної та мовної інакшості. Приділяється увага розумінню й використанню мови як засобу спілкування. Однак основним у навчанні англійської мови є компетентнісний підхід. Вважаємо, що в процесі навчання формуються лінгвістична і соціокультурна компетенції.

Не менш грунтовною в університетах Швейцарської Конфедерації є підготовка бакалаврів з англійської мови та літератури у літературознавчому аспекті. Однак, на відміну від навчання вітчизняного фахівця подібного напряму, яке охоплює добре структуроване за періодами опанування змістом зарубіжної літератури, швейцарські студенти вивчають оригінальні навчальні дисципліни, зміст яких пов’язаний лише з окремими, але особливо значущими для розвитку світового літературного процесу періодами («Північноамериканські оповідання», «Дослідження меж уяви в північноамериканських оповіданнях», «Оповідання в американській літературній історії», «Готські розповіді», «Фантастика», «Комікси»).

Підвищенню рівня мотивації студентів щодо оволодіння літературною складовою філологічного факультету сприяють навчальні дисципліни, які стосуються критичного аналізу окремих літературних жанрів («Північноамериканські оповідання», «Дослідження меж уяви в північноамериканських оповіданнях», «Оповідання в американській літературній історії», «Готські розповіді», «Фантастика», «Комікси»).

Оволодіння літературним фахом передбачає й вироблення у студентів певних умінь і навичок. Зокрема, навички написання творів («Творча писемна англійська»), робота з текстом («Виконання тексту»), майстерний вплив на аудиторію та оволодіння нею за допомогою ораторського виконання текстів художніх творів («Ораторське мистецтво»), постановка драматичних творів («Гамлет»), критичний аналіз літературних творів («Історія критики», «Як бути постколоніальним критиком»).

Дослідницькі вміння виробляються у студентів під час вивчення курсу «Від шкіри до книги: рукописи Середньовіччя». Вони вдосконалюються у процесі двовідної поїздки у Санкт Галлен до стародавньої бібліотеки монастиря святого Галла (нім. Stiftsbibliothek St. Gallen).

Основними формами організації навчання бакалавра з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації є лекції – традиційні й нетрадиційні (лекції-дискусії, лекції з елементами діалогу, полілогу), семінари. Активним є використання симпозіумів, а також тренінгових занять, практикумів. На бакалаврських колоквіумах узагальнюється зміст вивчених тем та змістових модулів,

що є своєрідною формою проміжного контролю навчальних досягнень студентів. Оскільки навчання бакалаврів в університетах Швейцарської Конфедерації здійснюється в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу, то виставлення підсумкової оцінки з кожної навчальної дисципліни під час заліку чи іспиту супроводжується нарахуванням кредитів ECTS за своєчасне виконання студентом різних видів робіт, відвідування лекцій та семінарів й активну участь у них.

Завершальним етапом навчання у бакалавраті є підготовка і захист бакалаврської роботи з лінгвістики чи літератури (тези повинні бути написані англійською мовою). Випусники бакалаврату мають право вступу до магістратури. З цією метою відбувається запис на подальше навчання. Така процедура є можливою, коли всі навчальні курси засвоєні і бакалаврська робота обсягом 15000 слів успішно захищена.

ВИСНОВКИ

Таким чином, викладений вище матеріал, у якому здійснено контент-аналіз особливостей змісту фахової підготовки бакалаврів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації, дозволяє констатувати, що студенти цього освітнього рівня отримують кваліфікацію філолога за рахунок оволодіння змістом лінгвістичних дисциплін, дисциплін літературознавчого циклу та змістом літератури певного періоду. Також значну увагу було приділено проблемам мовної політики, виявленню причин вивчення англійської мови у такому полікультурному середовищі, як Швейцарська Конфедерація. Провідним методологічним підходом формування бакалавра з англійської мови та літератури в університетах цієї країни є комунікативний підхід, що відбувається на основі принципу міжкультурної взаємодії. Комунікативний підхід та принцип міжкультурної взаємодії є базовими для опанування змісту навчальних курсів «Мовна політика, практика та ідеологія: фокус на англійську мову у Швейцарії», «Нові мови та нові діалекти», «Соціофонетика: актуальний аналіз різних мовних стилів», «Ірландська англійська», «Мова та суспільство», «Мова та влада», «Мовна політика».

Отже, досвід швейцарських університетів може бути запозичений вітчизняними ВНЗ для формування комунікативної особистості майбутнього філолога, професійно компетентного, із сформованими соціокультурною та риторичною компетенціями. Показовим є також досвід цієї країни щодо активного використання полікультурного підходу до формування бакалавра-філолога. Англійська мова вивчається в контексті мовної картини світу. Приділено увагу порівняльному аналізу її фонетичних, орфопічних, граматичних ознак з особливостями інших мов світу, а також на різних етапах її розвитку та становлення, що також може бути імплементовано у вітчизняну практику підготовки фахівців з іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова В. І. Підготовка викладачів іноземних мов в університетах Німеччини : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В.І. Базова. – К., 2012. – 222 с.
2. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. М. Базуріна. – Житомир, 2006. – 238 с.
3. Гринюк С. П. Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов в університетах Фінляндії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. П. Гринюк. – К., 2012. – 227 с.

4. Жижко О. А. Професійна підготовка вчителів іноземних мов у вищих навчальних закладах Мексики: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / О. А. Жижко. – К., 2007. – 244 с.
5. Леврінц М. І. Формування мотивації до професійної педагогічної діяльності майбутніх фахівців іноземних мов в Угорщині : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. І. Леврінц. – Тернопіль, 2011. – 22 с.
6. Навчальні плани підготовки бакалаврів та магістрів з англійської мови Бернського Університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ens.unibe.ch/content/index_eng.html.
7. Озерська О. Ю. Професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Японії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / О. Ю. Озерська. – Х., 2006. – 22 с.
8. Черній Л. В. Запозичення позитивного досвіду підготовки вчителів іноземної мови у США та його адаптація до вітчизняних вимог / Л. В. Черній // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Вип. Л. – Ч. I. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – С. 163–171.
9. Черток Л. П. Діалог культур у післядипломній гуманітарній освіті Швейцарії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Л. П. Черток. – Ялта, 2011. – 22 с.
10. Onorati M. G., Bednarz F. Learning to become an intercultural practitioner: The case of lifelong learning intensive programme Interdisciplinary Course of Intercultural Competences / M. G. Onorati, F. Bednarz // US-China Education Review. – Illinois : David Publishing Company, 2010 – Vol.7. – No. 6 (Serial No. 67). – P. 54– 62.
11. Study Programmes in English [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.crus.ch/information-programme/studieren-in-der-schweiz/studienangebote/study-programmes-in-english.html#c10230>